

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ :

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΝΝΟΙΩΝ

1^η Διάλεξη / Λάουρα Μαράτου Αλιπράντη

Τι είναι «οικογένεια» ;

- Αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για τον κοινωνικό επιστήμονα που ασχολείται με τα σύγχρονα κοινωνικά φαινόμενα.
- Αποτελεί έννοια τόσο οικεία ώστε μας φαίνεται περιττή η ενασχόληση με αυτή.
- Την χρησιμοποιούμε όλοι μας, άλλα λίγοι όμως συνειδητοποιούμε ότι με την καθημερινή αναφορά μας στην οικογένεια παραπέμπουμε σε πολλούς ορισμούς.
- Το οικείο καθίσταται λοιπόν συγκεχυμένο και ασαφές!

οικογένεια: ο πυρήνας της κοινωνίας

- Η οικογένεια, ανεξάρτητα από τις μορφές με τις οποίες εμφανίζονται κάθε φορά, τη συναντάμε σε όλες τις κοινωνίες πράγμα που μας δείχνει ότι αποτελεί τη κύρια μορφή οργάνωσης της συλλογικής ζωής του ανθρώπου
- Η οικογένεια, **«ο πυρήνας της κοινωνίας»** έπαιξε και εξακολουθεί να παίζει σημαντικό ρόλο στον συλλογικό και ιδιωτικό μας βίο.
- Η **«οικογένεια»** και η **«συγγένεια»** αποτελούν τους σημαντικότερους κοινωνικούς θεσμούς.

δύο έννοιες στη γλώσσα μας

- Ο όρος οικογένεια έχει δύο έννοιες στη γλώσσα μας:
  - **A.** Από τη μια μεριά δηλώνει τους ανθρώπους που συνδέονται με δεσμούς αίματος και ενδεχομένως του συγγενείς (την ευρύτερη οικογένεια).
  - **B.** Από την άλλη μεριά **δηλώνει την ομάδα των ανθρώπων που ζουν μαζί στο ίδιο σπίτι**, τους γονείς, τα παιδιά ή/και άλλα άτομα.

Δομικοί και Λειτουργικοί Ορισμοί

- Οι ορισμοί που έχουν δοθεί για την οικογένεια διακρίνονται :
- Α) **Σε δομικούς**, δηλαδή που αφορούν την οργάνωση της οικογένειας σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά , όπως σχέσεις αίματος, νομικοί δεσμοί ή διαμονή
- Β) **Λειτουργικούς**, δηλαδή ορισμούς που αφορούν σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας, οικονομικές σχέσεις φροντίδα για τους νέους και τους ηλικιωμένους κλπ

Οικογένεια: ορισμοί

- Οι περισσότεροι διαδεδομένοι ορισμοί είναι:
- Η οικογένεια είναι το **σύνολο των συγγενών εξ αίματος ή εξ αγχιστείας που συγκατοικούν**. Ο όρος υποκαθίσταται συχνά με τους «νοικοκυριό» ή «οικιακή ομάδα» γιατί ενδέχεται να περιλαμβάνονται και άτομα που δεν είναι συγγενείς.
- Η οικογένεια είναι **το σύνολο των προσώπων που συμβιώνουν** και αισθάνονται ισχυρούς δεσμούς αμοιβαίων υποχρεώσεων γιατί είναι συγγενείς.
- Οι δεσμοί αυτοί θεμελιώνουν, εκφράζουν και αναπαράγουν τη συνείδηση ομαδικής υπόστασης και την ταυτότητα των προσώπων ως μελών της οικογενειακής ομάδας

Οικογένεια: ορισμοί

- Μια οικογένεια είναι **μια ομάδα προσώπων συνδεόμενων άμεσα με σχέσεις συγγένειας**, τα ενήλικα μέλη της οποίας αναλαμβάνουν την ευθύνη της ανατροφής των ανήλικων παιδιών.
- **Οι σχέσεις ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ** είναι σχέσεις μεταξύ ατόμων που δημιουργούνται είτε μέσω του γάμου ή μέσω των γραμμών καταγωγής που συνδέουν τους συγγενείς εξ αίματος (μητέρες, πατέρες, τέκνα, παππούδες, γιαγιάδες κλπ).
- Η οικογένεια είναι **μια κοινωνική ομάδα**- δηλαδή ένα συγκροτημένο σύνολο προσώπων, που στις σύγχρονες κοινωνίες την αποτελούν κατά κανόνα οι δυο σύζυγοι/σύντροφοι και τα παιδιά τους αλλά όλο συχνότερα ένας γονέας και παιδιά.

Οικογένεια/ family/family unit/household

Με βάση τη καταγωγή μπορούμε να πούμε ότι κάθε άτομο ανήκει σε δυο οικογένειες:

- Α. Την **οικογένεια προσανατολισμού**: από την οποία κατάγεται το άτομο και παίρνει την θέση στην κοινωνία, την γονεϊκή δηλαδή οικογένεια.
- Β. Την **οικογένεια αναπαραγωγής**, την οικογένεια που συγκροτεί το άτομο με τη σειρά του, τη δική του οικογένεια.

Ορισμοί της οικογένειας: Κοινωνικός Θεσμός

- Η οικογένεια **είναι ένας θεσμός πολύσκοπος** και στους κοινωνικά σημαντικούς σκοπούς της περιλαμβάνονται η βιολογική και η κοινωνική αναπαραγωγή- δηλαδή η εξασφάλιση της συνέχειας της κοινωνίας...
- Η οικογένεια είναι **ένας κοινωνικός θεσμός, ένα παγιωμένο πλέγμα κοινωνικών σχέσεων** και παγιωμένοι και κοινωνικά αποδεκτοί τρόποι ατομικής και συλλογικής συμπεριφοράς και δράσης.
- Όπως κάθε θεσμός, η οικογένεια επηρεάζεται από προσωπικές αντιλήψεις, προσδοκίες και επιθυμίες.

Οικογένεια: Νομικός Θεσμός

- Η οικογένεια είναι **ένας νομικός θεσμός**, δηλαδή ένα σύνολο διατάξεων που περιγράφουν τις νομικές σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας-διατάξεις που προσδιορίζουν τα όρια της ευελιξίας, της παράβασης και τις συνέπειες της υπέρβασης των ορίων.
- Μέσω της οικογένειας **το κράτος θέτει κανόνες και για τη σεξουαλική συμπεριφορά** καθορίζοντας ποιος μπορεί να έχει σεξουαλική σχέση με ποιον και που, κάτω από ποιες περιστάσεις (π.χ. όπως, ίσχυε παλαιότερα οι δραστηριότητες αυτές επιτρέπονταν μόνο μέσα στην οικογένεια και με την/τον νόμιμο σύντροφο).
- Η οικογένεια περιγράφεται (όχι εξ ολοκλήρου) στο ισχύον **Οικογενειακό Δίκαιο** και στο **Κληρονομικό Δίκαιο**.

Γάμος

- Ο Edward Westermarck όριζε το γάμο ως ένα κοινωνικό θεσμό που δημιουργείται από τη σχέση δυο ετερόφυλων προσώπων στη βάση νομικών κανόνων.
- Αποτελεί ένα πλέγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που αφορούν τα πρόσωπα που δημιουργούν τη ένωση και τα παιδιά που προκύπτουν από αυτή.
- Ο γάμος είναι ρυθμιστής σεξουαλικών σχέσεων (απαγορευμένες οι σεξουαλικές σχέσεις πριν το γάμο και ποινικά κολάσιμες οι εξωσυζυγικές κατά τη διάρκεια του γάμου) αλλά και οικονομικών σχέσεων μέχρι πρόσφατα (η προίκα... που διαχειριζόταν ο άνδρας/σύζυγος).
- Τα παιδιά εκτός γάμου στιγματιζόταν κοινωνικά. Τώρα η αναγνώριση των φυσικών τέκνων είναι πιο εύκολη (εξέταση DNA).

Γάμος

○ (Stephens, 1963) ορίζει το γάμο ως:

- (α) ως μια κοινωνικά αποδεκτή σεξουαλική ένωση που προϋποθέτει (β) δημόσια ομολογία η οποία εγγυάται (γ) κάποιο είδος μονιμότητας και (δ) που περιλαμβάνει ένα ρητό συμβόλαιο γάμου που ορίζει τις αμοιβαίες υποχρεώσεις μεταξύ των συζύγων αλλά και των συζύγων με τα μελλοντικά τους τέκνα.

Ο γάμος έχει και αυτός δυο σημασίες

- **A.** Σημαίνει την ειδική τελετή με την οποία συνιστάται και αναγνωρίζεται μια νόμιμη ένωση που θα οδηγήσει στη δημιουργία οικογένειας, αντιστοιχεί δηλαδή στη τελετουργία του γάμου.
- **B.** Η δεύτερη έννοια αναφέρεται **στη νόμιμη ένωση που έγινε και αποτελεί ένα νομικό θεσμό** που μπορεί να οριστεί ως η κοινωνικά αναγνωρισμένη και αποδεκτή σεξουαλική ένωση μεταξύ δυο ενήλικων ατόμων, δυο ετερόφυλων ή/και πρόσφατα και ομόφυλων ατόμων (με το Σύμφωνο Συμβίωσης).

Έγγαμη συμβίωση

- ❑ Όταν δυο άτομα παντρεύονται καθίστανται συγγενείς μεταξύ τους.
- ❑ Ο θεσμός του γάμου συνδέει ένα ευρύτερο κύκλο συγγενών.
- ❑ Συγγενείς εξ' αίματος του συντρόφου καθίστανται συγγενείς του άλλου συντρόφου μέσω του γάμου.
- ❑ Η οικογένεια ως νομικός θεσμός περιγράφεται κυρίως (αλλά όχι εξ ολοκλήρου) στο εκάστοτε ισχύον **Οικογενειακό Δίκαιο** στο **Κληρονομικό Δίκαιο** αλλά και στον **Αστικό Κώδικα**.

Κανόνες που ρυθμίζουν τη επιλογή του συντρόφου/ συζύγου

Οι κανόνες είναι δυο ειδών:

- **1. Ενδογαμικοί:** που επιτάσσουν και οι δυο σύζυγοι να ανήκουν στο ίδιο κοινωνικό σύνολο.
- **2. Εξωγαμικοί:** που επιβάλλουν οι δυο σύζυγοι να ανήκουν σε διαφορετικά κοινωνικά σύνολα.
- Η επιλογή συζύγου στις παραδοσιακές κοινωνίες ήταν μέριμνα της οικογένειας και ο θεσμός του συνοικεσίου κυριαρχούσε.
- Στις σύγχρονες-βιομηχανικές κοινωνίες επικρατεί η **ατομική επιλογή** των συζύγων από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους.

Σχήματα/μορφές οικογένειας

- Η μορφή οικογένειας είναι πάντα ένα τμήμα του τρόπου που είναι οργανωμένη η κοινωνία και βρίσκεται με την κοινωνία σε συνεχή αλληλεπίδραση.
- Οι τύποι οικογένειας διαφέρουν από πολιτισμό σε πολιτισμό.
- Στο σύγχρονο κόσμο είναι πολύ συχνό φαινόμενο ένας γονιός (μητέρα ή πατέρας) να ανήκει σε διαφορετικούς τύπους οικογένειας κατά τη διάρκεια της ζωής του.

Κυριάρχο σχήμα: ετερόφυλη μονογαμία

- Η **ετερόφυλη μονογαμία** στις δυτικές κοινωνίες -είναι η πιο συνηθισμένη μορφή οικογένειας- αποτελεί μια εκδοχή ανάμεσα σε άλλες που υπάρχουν σε άλλες κοινωνίες, όπως η **πολυγαμία** δηλαδή είτε συνήθως **πολυγυνία**, και πολύ **σπάνια η πολυανδρία**.
- Η **πολυγαμική οικογένεια** αποτελείται από δυο ή περισσότερες οικογένειες πυρήνες.
- Πρόσφατα στις σύγχρονες-αναπτυγμένες κοινωνίες έχουμε τα **ομόφυλα ζευγάρια (με σύμφωνο συμβίωσης ή με γάμο σε κάποιες χώρες)**.
- Στην Ελλάδα το «**Σύμφωνο συμβίωσης**» ισχύει για ετερόφυλα και ομόφυλα ζευγάρια (2015). Στους ομοφύλους δεν υπάρχει δυνατότητα υιοθεσίας παιδών.

Δομή της οικογένειας

- Η δομή της οικογένειας συνίσταται σε ένα πλέγμα **κοινωνικών θέσεων και κοινωνικών ρόλων**.
- Επομένως αναφορά στη δομή **παραπέμπει στην έννοια της ιεραρχίας** και στην έννοια της αναμενόμενης συμπεριφοράς από τον κάτοχο μιας θέσης- συμπεριφοράς, στην οποία εν τέλει συνίσταται ο κοινωνικός ρόλος.
- Η δομή της οικογένειας αποτελεί ένα σταθερό **δίκτυο σχέσεων μεταξύ κοινωνικών ρόλων**- σταθερό γιατί είναι μέχρι ένα βαθμό θεσμοθετημένο.

Παραδοσιακή κοινωνία: Θέσεις και οι ρόλοι

- Στην παραδοσιακή αγροτική – γεωργική κοινωνία, οι θέσεις και οι ρόλοι εξαρτώνται από **το φύλο και την ηλικία των μελών**- δηλαδή από τα χαρακτηριστικά που είναι δεδομένα για το άτομο και δεν επηρεάζονται από την προσωπικότητα, την ιδιοσυγκρασία, το χαρακτήρα, τις ικανότητες ή τις επιθυμίες του.
- Οι θέσεις και οι ρόλοι προσδιορίζονταν από ένα χαρακτηριστικό που παραμένει **σταθερό στη ζωή (το φύλο)** και από ένα άλλο που εξ ορισμού **μεταβάλλεται (η ηλικία)** .

Ανισότητες.....στην παραδοσιακή κοινωνία

- Οι θέσεις, οι ρόλοι και οι μεταξύ των δυο φύλων σχέσεις εκφράζουν σχετικά με τα δυο αυτά χαρακτηριστικά **ανισότητες**: **ανισότητα** μεταξύ ανδρών και γυναικών, και **ανισότητα** μεταξύ ενηλίκων και παιδιών σε πολλά επίπεδα.
- **Η ανισότητα αυτή αναπαράγει:**
  - **Σχέσεις εξουσίας**: του άνδρα πάνω στη γυναίκα, του ενήλικα πάνω στο παιδί, του γεροντότερου πάνω στον νεώτερο.
  - &
  - **Σχέσεις εξάρτησης**: της γυναίκας από τον άνδρα, του παιδιού από τον ενήλικα, του νεώτερου από το γεροντότερο.

Η μετάβαση της οικονομίας και την κοινωνίας από αγροτική σε αστική-βιομηχανική

- Οι αλλαγές που έγιναν στη μορφή, στον τρόπο λειτουργίας, στους ρόλους των μελών της οικογένειας οφείλονται στις σημαντικές αλλαγές που συντελέστηκαν από τον 20^ο αιώνα και οι οποίες σηματοδοτούνται από την βιομηχανική ανάπτυξη, την επικράτηση της καταναλωτικής κοινωνίας και των οικογενειών διπλής απασχόλησης.

Η σύγχρονη αντίληψη της οικογένειας

- Η σύγχρονη αντίληψη της οικογένειας ως ομάδας, αποτελεί εξέλιξη της παραδοσιακής αντίληψης κατά την οποία τα άτομα εντάσσονται και ανήκουν στην ομάδα, τα συμφέροντα της οποίας υπερισχύουν αρκετά συχνά των προσωπικών επιθυμιών και επιδιώξεων.
- Η σύγχρονη αντίληψη της οικογένειας ως μονάδας, την οποία τα άτομα δημιουργούν στηρίζουν αλλά και διαλύουν στο πλαίσιο των δικών τους επιθυμιών και επιδιώξεων είναι η αντίληψη της οικογένειας που συνάδει με την οργάνωση της σύγχρονης κοινωνίας **άξονας της οποίας είναι το άτομο.**

Οι αλλαγές κυρίως σε δυο επίπεδα

- Το πρώτο αφορά την «ιδιωτικοποίηση» της οικογένειας με την επικράτηση της «συζυγικής-πυρηνικής οικογένειας» και **τον πιο ιδιωτικό χαρακτήρα** που αυτή αποκτά εξαιτίας της σημαντικής θέσης που κατέχουν πλέον οι συναισθηματικές σχέσεις και η αναζήτηση της ατομικής ολοκλήρωσης μέσα από ισότιμες σχέσεις.
- Το δεύτερο αφορά τη **μεγαλύτερη εμπλοκή του «δημόσιου» τομέα στην «ιδιωτική» ζωή** σε ζητήματα που παλαιότερα ήταν υπεύθυνη η οικογένεια. Οι ενισχυτικοί μηχανισμοί του κράτους πρόνοιας αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών, τα ζητήματα συμφιλίωσης οικογενείας και εργασίας με δομές και υπηρεσίες φύλαξης μικρών παιδιών και άλλων εξαρτημένων μελών της οικογένειας, την προστασία των ηλικιωμένων και άλλων ευπαθών πληθυσμιακών ομάδων.

- Η σχέση του θεσμού της οικογένειας με το νομικό θεσμό όσο και με τις προσωπικές οικογενειακές διευθετήσεις συνιστά καίριο στοιχείο για τη μελέτη και κατανόηση της δυναμικής της σύγχρονης οικογένειας αλλά και των προβλημάτων που συνεπάγεται.
- Η λειτουργικότητα της οικογενειακής μονάδας και η αντοχή της επηρεάζονται από τον τρόπο που είναι αυτή ενταγμένη στην κοινωνία αλλά και ο βαθμός ένταξης αυτής, επηρεάζεται από τη σύνθεση και τη δομή της οικογενειακής μονάδας.

Οι θεμελιωτές της σύγχρονης Κοινωνιολογίας της Οικογένειας

- Οι θεμελιωτές της Κοινωνιολογίας της σύγχρονης οικογένειας στον 20^ο αιώνα είναι οι **PARSONS** και **BALES** που έδωσαν έμφαση στην αλληλεξάρτηση τριών στοιχείων της οικογένειας των λειτουργιών της, της δομής της και των ρόλων των φύλων.
- Η αναγκαιότητα κατανομής των ρόλων προσδίδει στον **πατέρα** τον **εκτελεστικό ρόλο** του συνδέσμου με την κοινωνία και του «**κουβαλητή**» των απαραίτητων υλικών αγαθών (**breadwinner**).
- Η **μητέρα** αναλαμβάνει τους **εκφραστικούς ρόλους**, τη φροντίδα των μελών της οικογένειας, βρίσκεται πιο κοντά στα παιδιά και έχει επιφορτιστεί τις οικιακές εργασίες.

Η Λειτουργική προσέγγιση της οικογένειας

- Μια άποψη για την οικογένεια, είναι αυτή που στην ακαδημαϊκή κοινότητα ονομάζεται **Λειτουργική προσέγγιση**.
- Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, τα άτομα δεν είναι μόνο βιολογικές υπάρξεις, αλλά και κοινωνικές.
- Και από κοινωνική άποψη, το άτομο με το να είναι μέλος της οικογένειας έχει καθήκον να συμβάλλει στην ομαλή λειτουργία της κοινωνίας.

Σύγχρονη οικογένεια: «από κοινωνικός θεσμός σε «ομάδα εκούσιας συμβίωσης»

- Από τη δεκαετία του 1970 η οικογένεια χαρακτηρίζεται από ρευστότητα: «από κοινωνικός θεσμός μεταβάλλεται σε ομάδα εκούσιας συμβίωσης».
- Η επισήμανση της ρευστότητας οδηγούν και στον προβληματισμό σχετικά με την «αποθεσμοποίηση» της οικογένειας
- Οι αλλαγές αυτές εγγράφονται στη γενικότερη μεταβολή των αναπαραστάσεων και των πρακτικών όσον αφορά την ιδιωτική ζωή και συνδέονται με τη διαμόρφωση νέων όρων και κανόνων στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Διαφορετικότητα κύκλου ζωής/

Διαφορετικότητα κοόρτης/ cohort diveristy

- Οι οικογένειες βιώνουν **διαφορετικά στάδια ανάπτυξης/κύκλος ζωής** γεγονός που επηρεάζει τα βιώματα και τις ανάγκες της οικογενειακής ζωής (οικογένειες με μικρά παιδιά, οικογένειες με ενήλικα, παντρεμένα παιδιά κλπ).
- Η **κάθε χρονική περίοδος** επηρεάζει τις οικογένειες με διαφορετικούς τρόπους. Για παράδειγμα αλλιώς επηρεάζει τις οικογένειες που βιώνουν κάποιο πόλεμο και αλλιώς αυτές που ζουν σε σχετική ειρήνη και σταθερότητα.

Κύκλος της οικογενειακής ζωής

- Ο ατομικός κύκλος οικογενειακής ζωής περιλαμβάνει διάφορες φάσεις.
- Η διάκριση των επιμέρους φάσεων μας επιτρέπουν να διαγνώσουμε τις σχέσεις και τους ρόλους στο πλαίσιο της οικογενειακής ζωής και να δούμε πως αυτές διαπλέκονται.
- Η συμβατική οικογένεια νοείται ως μια ομάδα που δημιουργείται με το γάμο και παύει να υπάρχει όταν αυτός λυθεί με διαζύγιο ή με το θάνατο του ενός των συζύγων.

Κύκλος της οικογενειακής ζωής: 6 φάσεις

Ο ατομικός κύκλος οικογενειακής ζωής περιλαμβάνει διάφορες φάσεις:

- **Προ-γονεϊκή φάση**, που διαρκεί από το γάμο έως την απόκτηση παιδιού. (Η φάση αυτή θα μπορούσε να ονομαστεί και πρώιμη συζυγική).
- **Α' γονεϊκή φάση**, που διαρκεί από τη γέννηση του πρώτου παιδιού έως και την εγγραφή και του τελευταίου στην πρώτη τάξη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- **Β' γονεϊκή φάση**, που διαρκεί από την εγγραφή του τελευταίου παιδιού στην πρώτη τάξη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και διαρκεί όσο διαρκεί η εκπαίδευση αυτή.

- **Γ' γονεϊκή φάση**, που διαρκεί από το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης του μεγαλύτερου παιδιού έως την ηλικία κατά την οποία το μικρότερο, εφόσον συνέχιζε να σπουδάζει κανονικά, θα συμπλήρωνε τη μέση (γενική ή επαγγελματική) εκπαίδευση.
- **Δ' γονεϊκή φάση**, που αρχίζει με το τέλος της μέσης εκπαίδευσης του μικρότερου παιδιού (ή την αντίστοιχη ηλικία του), διαρκεί όσο τα παιδιά θεωρούνται ακόμα μέλη του νοικοκυριού, και τελειώνει όταν το τελευταίο παιδί εγκαταλείψει τη γονεϊκή στέγη.
- **Μετα-γονεϊκή φάση**, που αρχίζει με την αποχώρηση και του τελευταίου παιδιού από τη γονεϊκή στέγη και τελειώνει με το θάνατο των συζύγων. Η φάση αυτή θα μπορούσε να διασπαστεί σε δυο: α) την **ύστερη συζυγική**, που διαρκεί μέχρι το θάνατο του άλλου συζύγου, και β) τη **φάση της χηρείας**, που διαρκεί μέχρι το τέλος της ζωής του επιζώντος συζύγου.

Αναθεώρηση της προβληματικής του κύκλου ζωής

- Στη σύγχρονη εποχή επιβάλλεται ριζική αναθεώρηση της προβληματικής σχετικά με τον όρο «κύκλο ζωής της οικογένειας» που παραπέμπει στο συμβατικό συζυγικό οικογενειακό σχήμα.
- Το πρώτο πρόβλημα είναι ότι δεν υπάρχει ένας τύπος βιογραφίας/οικογένειας.
- Το δεύτερο πρόβλημα είναι ότι οι όποιες φάσεις του κύκλου ζωής δεν προσδιορίζονται αποκλειστικά από το οικογενειακό σχήμα. Το άτομο ενδέχεται να ανήκει διαδοχικά σε περισσότερα του ενός κύκλου.
- Αφήνει αδιευκρίνιστο περί ποιας οικογένειας πρόκειται και συνδέεται κατά κύριο λόγο με την ηλικία του παιδιού.
- Τι γίνεται όμως με τα άτεκνα ζευγάρια, με τις μονογονεϊκές οικογένειες;

Σύγχρονη οικογένεια: Τύποι οικογενειακής ποικιλομορφίας

- Η οικογενειακή ποικιλομορφία αποτελεί ένα δυναμικό πεδίο μελέτης λόγω της εμφάνισης των νέων μορφών οικογένειας ως αποτέλεσμα των οικονομικών, κοινωνικών και δημογραφικών αλλαγών.
- Η ταξινόμηση τους με βάση κοινωνικές και δημογραφικές μεταβλητές μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε καλύτερα την οικογενειακή πραγματικότητα και διαφορετικότητα.
- Οι Rapoport & Rapoport (1982) προσδιορίζουν **πέντε τύπους οικογενειακής διαφορετικότητας**:

Οργανωτική και Πολιτισμική Διαφορετικότητα

- **Η οργανωτική ποικιλομορφία** αναφέρεται σε διάφορους τύπους οργάνωσης που δημιουργεί διαφορετικές πραγματικότητες για τα μέλη της οικογένειας (ανασυγκροτημένες οικογένειες, μετά από διαζύγιο, μονογονεϊκές οικογένειες κλπ).
- **Η πολιτισμική διαφορετικότητα** βασίζεται στις πολιτισμικές διαφορές, διευθετήσεις και προτιμήσεις οι οποίες υπάρχουν στον κόσμο.
- Σήμερα οι Δυτικές κοινωνίες είναι πολύ-πολιτισμικές εξαιτίας των μεταναστευτικών ροών γεγονός που συνεπάγεται διαπολιτισμικές διαφορές στις οικογενειακές διευθετήσεις στο πλαίσιο της οικογενειακής ζωής.

Διαφορετικότητα σε πρόσβαση σε πόρους

- **Ο διαφορετικός βαθμός πρόσβασης σε υλικούς και οικονομικούς πόρους** που ορίζει τις φτωχές και τις πλούσιες οικογένειες είναι πολύ σημαντικός τύπος ποικιλομορφίας στο σύγχρονο κόσμο.
- **Η πρόσβαση σε ευκαιρίες μόρφωσης** επηρεάζει ουσιαστικά τα παιδιά των οικογενειών τόσο στην καθημερινή ζωή όσο και σε σχέση με τις μελλοντικές προσδοκίες.

Ποικιλία οικογενειακών σχημάτων

- Οι οικογένειες δεν είναι στατικές αλλά αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου.
- **Από τη δεκαετία του 70 η πυρηνική/συζυγική οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας** επικρατεί σε μεγάλο βαθμό: οι δυο σύζυγοι/σύντροφοι διαμορφώνουν αμοιβαίους επαγγελματικούς και κοινωνικούς ρόλους, σε σχέση με τις προσωπικές τους ικανότητες και τις προσδοκίες τους.
- Τα παιδιά κοινωνικοποιούνται στο πλαίσιο μιας νέας οικογενειακής πραγματικότητας, όπου οι παρατηρούμενες μεταβολές συχνά δημιουργούν σύγχυση και ανασφάλεια.

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

- Οι αντιλήψεις για την οικογένεια διαμορφώνονται διαχρονικά και συνδέονται με τις μεταβολές που χαρακτηρίζουν την κάθε επιμέρους περίοδο.
- Ιδιαίτερα ενδεικτικό της αντίληψης είναι το επίθετο που τη συνοδεύει:
- Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η οικογένεια αναφέρεται ως **η ιδανική οικογένεια**- επίθετο που όλοι επιθυμούν ή φαίνονται να συμμορφώνονται προς το παραδοσιακό οικογενειακό σχήμα.
- Εξέλιξης της αντίληψης αυτής είναι η **κανονική οικογένεια** -επίθετο που επικρατεί κατά το Μεσοπόλεμο και υποδηλώνει την ύπαρξη διαφόρων σχημάτων.

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

- Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το επίθετο «**μέση οικογένεια**» που επικρατεί, παραπέμπει στην καθαρά στατιστική απεικόνιση μιας πραγματικότητας που ήδη την χαρακτηρίζει πληθώρα σχημάτων (απουσία αξιολογικής σημασίας).
- Τέλος από την δεκαετία του 1970 κατά την οποία ωριμάζουν οι αμφισβητήσεις και οι μεγάλες κοινωνικές αλλαγές επικρατεί ο όρος «**συμβατική οικογένεια**».
- Η αντίληψη αυτή προδίδει την προοδευτική πολλαπλότητα των οικογενειακών σχημάτων, την προοδευτική νομιμοποίηση των νέων μορφών που αναδεικνύει τη ρευστότητα του τρόπου οργάνωσης του ιδιωτικού βίου.

Σύγχρονη οικογένεια: συμβατική

- Στις σύγχρονες νεωτερικές κοινωνίες η κοινωνική ομάδα που είναι η συζυγική/πυρηνική οικογένεια και αποτελεί το **συμβατικό σχήμα** που είναι και κοινωνικά αναμενόμενο αλλά όχι και επιβεβλημένο.
- Η οικογένεια είναι **μια μονάδα ανάλυσης της κοινωνικής πολιτικής** που θεωρείται ότι περιλαμβάνει δυο ενήλικες γονείς (ενωμένους ή όχι με γάμο) ή έναν ενήλικα γονέα με ένα ή περισσότερα παιδιά.

Η σύγχρονη οικογένεια είναι «σχεσιακή»

- Άνδρες και γυναίκες οργανώνουν, κτίζουν την ιδιωτική τους ζωή στο πλαίσιο αυτού του δυϊσμού:
- - **μια αναζήτηση της ανεξαρτησίας**, συλλογικής και ατομικής, και
- - **μια αυξανόμενη εξάρτηση από την δημόσια σφαίρα.**

- Ο σταδιακός διαχωρισμός ανάμεσα στον ιδιωτικό και δημόσιο χώρο συμβαδίζει με την αύξηση της συναισθηματικής βαρύτητας στη ρύθμιση των ενδοοικογενειακών σχέσεων.

- Ο ορισμός της οικογένειας με βάση την μορφή και τη δομή της, με βάση δηλαδή τα «εμφανή», «δημογραφικά» στοιχεία θέτει σε κίνδυνο τη σημασία που αποδίδεται στις σχέσεις.
- Είμαστε προσκολλημένοι στην οικογένειά μας, αποκλειστικά και μόνο εξαιτίας του γεγονότος ότι μας συνδέουν αισθήματα και συναισθηματικοί δεσμοί με το άτομο του πατέρα μας, της μητέρας μας, της γυναίκας μας, με τα παιδιά μας.

Η ανάπτυξη της μετανεωτερικότητας

- Κατά τη σύγχρονη περίοδο οι νεωτερικές αντιλήψεις, δηλαδή η λειτουργική προσέγγιση/ με τον έμφυλο καταμερισμό φαίνονται παρωχημένες.
- Τα δεδομένα του γάμου και της οικογένειας που τις δεκαετίες του 1960 και 1970 θεωρούνταν φυσικά και καθολικά σήμερα αμφισβητούνται.
- Εναλλακτικά προς τη συμβατική οικογένεια σχήματα οργάνωσης του ιδιωτικού βίου, επικρατούν σε μεγάλο βαθμό.

Η σύγχρονη μετα-νεωτερική οικογένεια

- Είμαστε μάρτυρες ραγδαίων και απότομων αλλαγών στη μορφή της οικογενειακής οργάνωσης.
- Οι γάμοι γίνονται πιο σπάνιοι, λιγότεροι άνθρωποι παντρεύονται, ακόμη λιγότεροι κάνουν απογόνους και περισσότεροι γάμοι καταλήγουν σε διαζύγιο.
- Οι αλλαγές αυτές δημιουργούν νέες μορφές διαπροσωπικών σχέσεων και νέες εναλλακτικές μορφές συμβίωσης.
- Εναλλακτικά προς τη συμβατική οικογένεια σχήματα οργάνωσης του ιδιωτικού βίου, επικρατούν σε μεγάλο βαθμό.

Η μετα-νεωτερική οικογένεια

- Εξετάζοντας την οικογένεια σήμερα ο καθένας ανακαλύπτει από την προσωπική του εμπειρία ότι οι δομικές αλλαγές δεν είναι ούτε απόλυτα ευπροσάρμοστες, ούτε σταθερές, ούτε αμετάβλητες.
- Όπως υποστηρίζεται, η αγάπη, το σεξ και οι συγγενικές σχέσεις είναι **πολιτισμικές κατασκευές** και πολλοί/ές επιχειρούν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα .